

MEESTER VAN DE COMPOSITIE

S.B. Tomanovic

TIRION ~~ART~~

Uitgebreide editie

Meester van de compositie

Slobodan Bob Tomanovic

www.tomanovic.com

TIRION ~~ART~~

Power of Dimension

De sterke stroming van centraal licht brengt de aandacht naar het optisch meest belangrijke punt. Dat is het centrale punt van de compositie.

HET SCHILDERIJ MAAKT NIET HET KADER. HET KADER MAAKT HET SCHILDERIJ.

Leonardo da Vinci

Mijn dank aan:

Kees Los, Robert Kudlik, Ed Brandon,
Lucia van Loon, Jef Diels,
Walter Goyen, Sien Mestdagh
en Herwig Vandoorne
voor het tot stand brengen van dit boek.

Mijn grote dank aan Kees Los voor zijn supervisie
en veelzijdige hulp.

Slobodan Bob Tomanovic

Dit boek is gepubliceerd door
Tirion Uitgevers
Postbus 13288
3507 LG Utrecht
www.tirion.nl

Tekst: Slobodan Bob Tomanovic
Fotografie: Slobodan Bob Tomanovic en Ed Brandon
Omslagontwerp: Anthony Fokkema
Vormgeving binnenwerk: Hans Britsemmer
Bewerking deze (uitgebreide) editie: Walter Goyen

ISBN 9789043916066
NUR 476

© 2007-2013 Tirion Uitgevers, Utrecht

Dit boek is eerder uitgegeven met ISBN 9789021337715.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photocopy, microfilm or any other means without prior written permission from the publisher.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Inhoudsopgave

Voorwoord 7

Hoofdstuk 1

Theorie van de compositie

Leren zien, voelen, begrijpen, creëren 10
Algemene begrippen 10
Van theorie naar praktijk 11
Harmonie, contrast en overzicht 11
Ritme 13
Visuele klemtoon 15
Verruimen van het kader 19
Esthetische waarde 21
Optisch zwaartepunt 23
Het hoofdelement 25
Een netwerk van optische zwaartepunten 27
Steunelementen 29
De visuele taal van Turner 33
Stilleven 36
Minder is meer 42
Open of gesloten elementen 45
Verticale en horizontale coördinaten 47
Het cascadeconcept 48
Het spel spelen 51
Het waaierelement 56

Positief of negatief effect 59

De gulden snede 61

Perspectief 65

Een stap verder in perspectief 70

Hoofdstuk 2

Oefeningen bij de compositie

Oefenen met compositie 74

Het werkt 88

Tot slot 93

Hoofdstuk 3

Materiaalgebruik

Doek 96

Penselen en kwasten 96

Schildersmessen 97

Acrylmedia 97

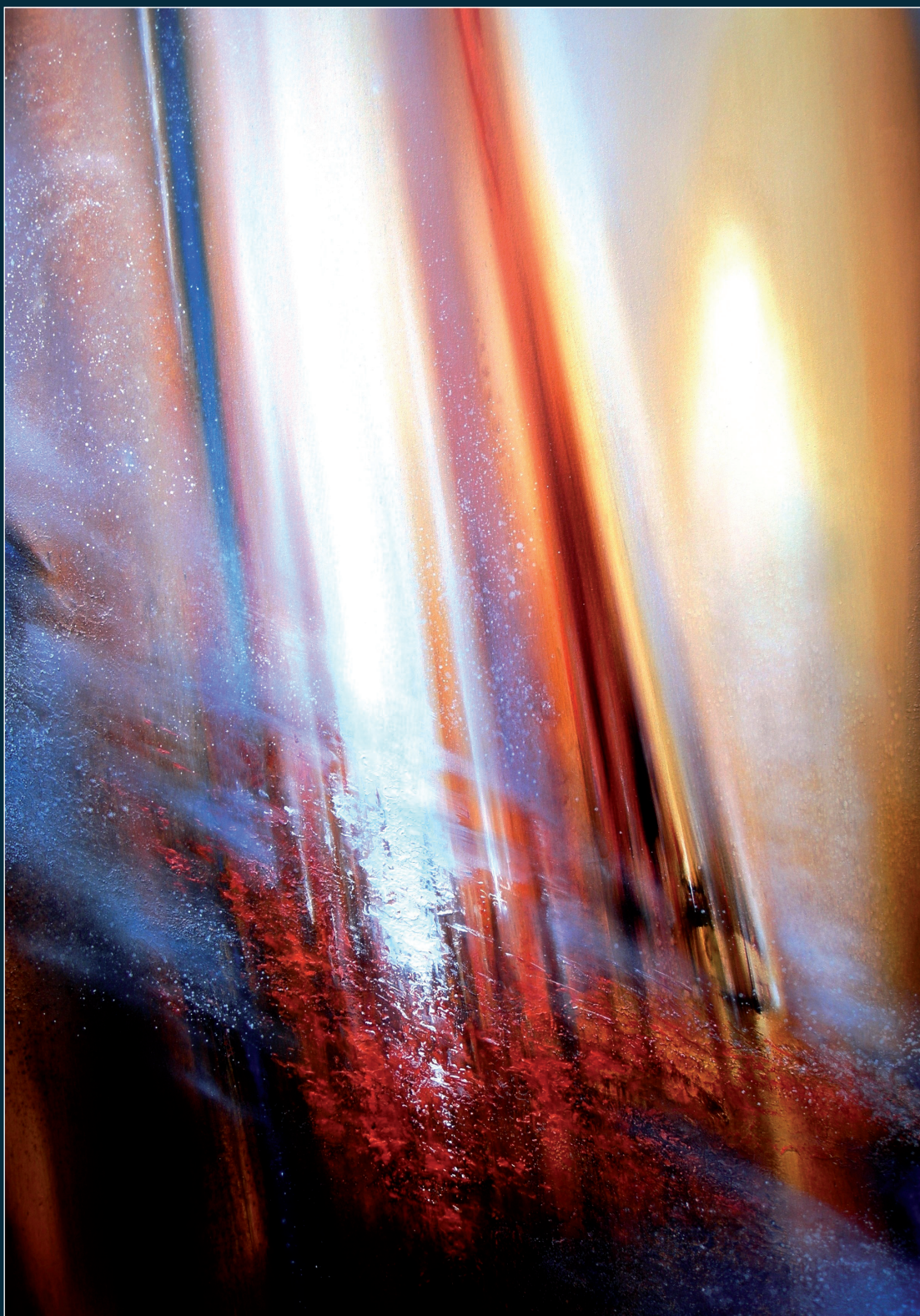
Artisan Olieverf 98

Artisan media 104

Hoofdstuk 4

Galerie

Register 151

Voorwoord

Wat onder een goede compositie wordt verstaan laat zich niet zo gemakkelijk verklaren. Wat de een goed of interessant vindt, kan een ander geheel anders waarderen. Daarnaast heeft elke tekenaar of schilder voorkeur voor een bepaald genre.

Wanneer ik door musea loop, valt mij telkens op dat er achter een geschilderde compositie een zekere wetmatigheid schuilgaat, onafhankelijk van het genre. Die wetmatigheid bepaalt mijns inziens of een kunstwerk als boeiend of als saai kan worden bestempeld. De schilder J.M.W. Turner is mijn grote voorbeeld die deze wetmatigheid tot in de finesses toepaste.

Als docent van talloze seminars en workshops weet ik hoe dikwijls cursisten moeite hebben bij het opzetten van een goede compositie op een aquarelvel of schildersdoek. Ik merk dat cursisten soms al schilderend ‘vastlopen’ door een gebrek aan kennis over compositieleer. Dit boek is geheel gewijd aan de algemeen geldende regels over compositieleer.

Het boek is vooral praktisch van opzet en zowel geschikt voor de amateurkunstenaar als de aankomende beroepsbeoefenaar. Het bevat de theorie, rijkelijk ondersteund met voorbeelden en één hoofdstuk is geheel gewijd aan oefenstof. Wanneer je deze oefenstof voor jezelf uitwerkt en verzamelt, ontstaat een werkboek waar je lang plezier van zult hebben.

Met dit boek hoop ik te kunnen **inspireren en motiveren** om met een andere blik naar beeldende kunst te kijken. Als ik daarin slaag, dan is dat voor de lezer en voor mij een verrijking.

Slobodan Bob Tomanovic

Een stilleven met een eentonige herhaling van elementen ben ik nog niet in musea tegengekomen (53).

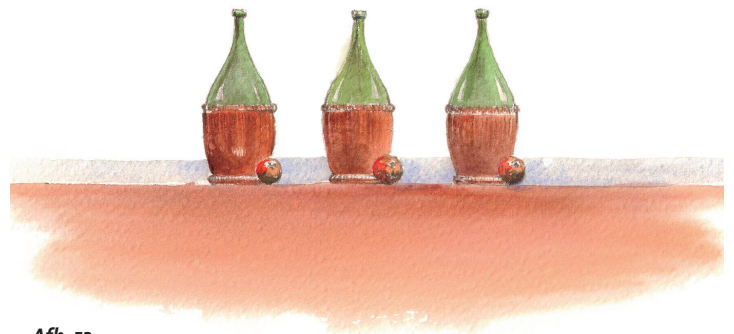
Misschien dat iemand na het lezen van dit boek wel zoiets wil proberen, maar naar mijn mening kan dit geen succes worden.

Dit is wel een extreem voorbeeld.

In een stilleven is niet alleen de dynamiek van het optische netwerk in het centrum van de compositie tussen de onderwerpen belangrijk, maar ook een samenspel van alle lijnen, oppervlakken en coördinaten. De plaats van zo'n element is even belangrijk als de vorm zelf. Je hebt in een aantal simpele voorbeelden gezien hoe een optisch netwerk functioneert. Alles wat op elkaar lijkt maakt een optische verbinding. Dat spel, samengebracht in een optisch netwerk, vormt de compositie. Bij een stilleven, net als in andere genres, maakt het zeker uit waar de hoge en waar de lage vormen geplaatst worden. Een subtiel, logisch en spannend opgezette compositie zorgt ervoor dat de aandacht van de toeschouwer naar het hoofdelement wordt geleid.

Afb. 52

Afb. 53

Afb. 54

Afb. 55

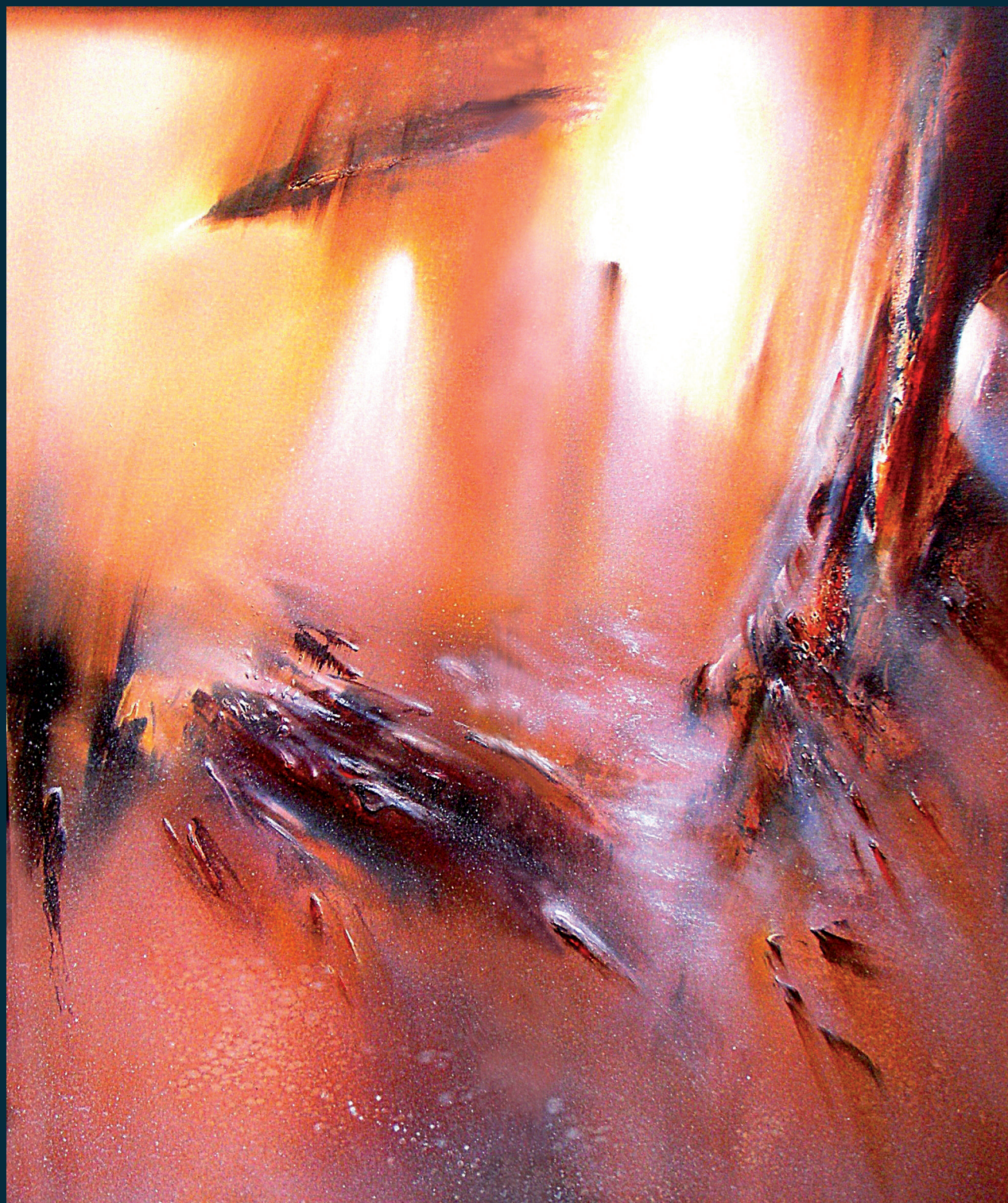

Zo creëer je de meest geschikte plaats voor een uitgewerkt of dominant object. De opzet voor een abstract schilderij werkt volgens hetzelfde principe. Je stuurt de aandacht van de kijker ergens naartoe en creëert daar een verrijking. Hoe meer je je bewust wordt van dit soort elementen, des te interessanter wordt je werkstuk.

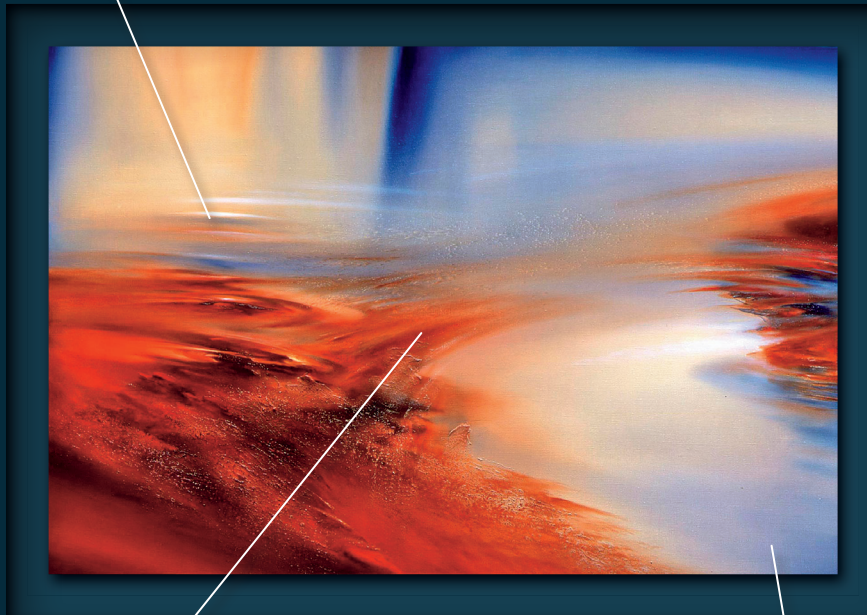
In een goed stilleven is ook nagedacht over de optische beweging tussen de elementen. Een bepaalde spanning is noodzakelijk om een stilleven interessant te maken, anders wordt het oersaai. Niet alleen de plaatsing van het optisch zwaartepunt van de vorm is belangrijk. Een vorm kan ook zijn eigen dynamiek hebben. Als dit 'optisch stroomt', is de richting belangrijk. Een goed geplaatst kannetje stuurt je een bepaalde richting op (55). Bij een kannetje dat frontaal naar de kijker is gericht, mis je de richting waar de kijker naartoe wordt geleid. Let dus op alles als je wilt dat een compositie boeiend en logisch overkomt.

Mijn advies is om met de opgedane kennis werk van bekwame stillevenschilders te analyseren. Je zult ontdekken dat in veel gevallen de vorm van het element de richting versterkt waar het licht vandaan komt. Het steunelement hoeft niet altijd in de richting van het licht geplaatst te zijn, maar enige logische binding moet aanwezig zijn.

Bij een symmetrische vorm kan dat niet, maar met een paar steunelementen kun je dit wel bereiken. Intuïtief gebruikt of niet, deze opzet zal meer spanning in het kader toevoegen. Met een goed overzicht ga je dus de vormen, oppervlakken en lichtinval op een speelse en logische wijze neerzetten. Een goede optische doorstroming verhoogt de waarde van de compositie.

Schaduw onder dit lichtpunt
versterkt de uitstraling van
het licht zelf.

Een uitgerekte vormgeving van
deze partij brengt een optische
versnelling in het kader.

Deze lichtblauwe partij vormt
een soort 'tegenbalans' met
de blauwe partij linksboven.

Oefenen met compositie

Het is belangrijk dat je de tijd neemt voor alle oefeningen en er geen overslaat. De oefeningen volgen een bepaalde opbouw en wanneer je iets overslaat, mis je zeker iets van het leerproces.

Ook als je een poosje niet hebt geschilderd en je wilt de draad weer oppakken, kun je een oefenmap altijd als leerzame ondersteuning gebruiken. Ook is het goed om je oefenresultaten met anderen te bespreken. Het maakt in feite niet uit of die persoon veel of weinig van kunst en compositieleer weet. Het zal je verbazen hoe gemakkelijk je met een ander tot de conclusie komt wat wel of niet spannend overkomt.

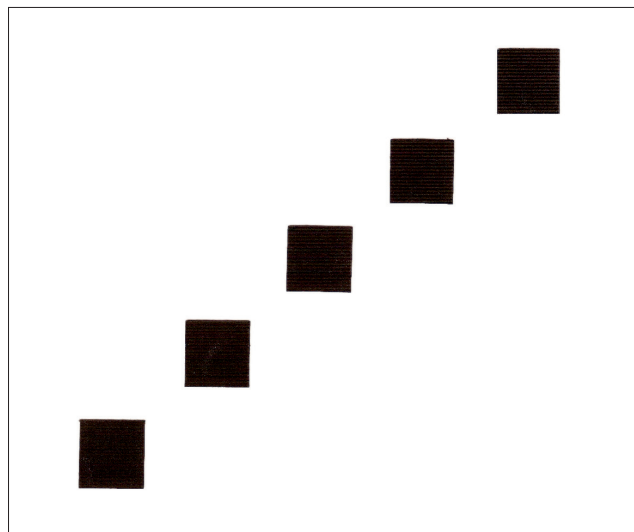
Voor de oefeningen nemen we een vierkant kader van 30 x 30 centimeter. Het voordeel van deze maat is dat je er gemakkelijk mee aan een tafel kunt werken terwijl je tegelijk een goed overzicht behoudt. Bovendien heeft een vierkant als vorm minder spanning dan een rechthoek. In een rechthoek word je onbewust gedwongen om een accent in de buurt van de gulden snede te plaatsen. Met een vierkant ben je meer gedwongen over de verdeling van de elementen na te denken. Je moet meer een beroep doen op je gevoel om tot een boeiende compositie te komen.

Oefening 1

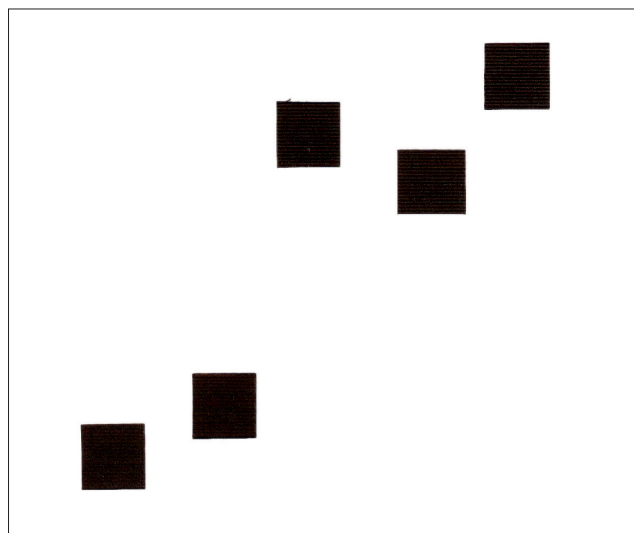
Neem een stevig vel aquarelpapier en schilder dit zwart. Vervolgens knip je uit dit vel vijf vierkantjes van 3 x 3 cm. Hiermee ga je de compositieoefening beginnen.

Plaats de blokjes in het kader en verschuif ze zodanig tot jij de compositie boeiend vindt. Je zult zien dat vijf blokjes (1a) op een rij een minder boeiend beeld opleveren dan wanneer je ze op een speelse wijze neerlegt (1b, 1c).

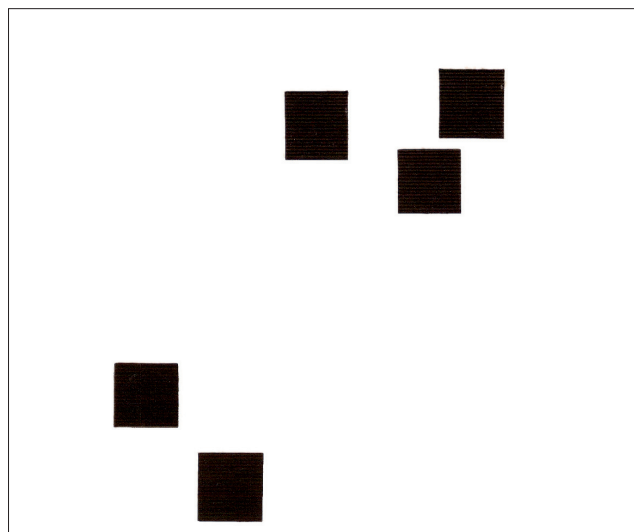
Speel zo enige tijd met het plaatsen van de elementen en bepaal de leukste, boeiendste compositie.

Afb. 1a

Afb. 1b

Afb. 1c

Herwig Vandoorne

Tot slot

Ik hoop dat je na het lezen van de theorie en het maken van de oefeningen je meer bewust bent hoe het opbouwen van een boeiende compositie in zijn werk gaat. Door veelvuldig te oefenen ontwikkel je compositorisch gevoel. Daarnaast is het raadzaam om het werk van andere kunstenaars te analyseren en met die kennis je voordeel te doen. Op deze wijze zul je met meer gevoel kunnen oordelen waarom een compositie interessant is of misschien juist saai.

Wat mooi is hangt vooral af van je gevoel.

Sommigen vinden een gelijkmatige rij vierkantjes de leukste optie. Misschien houden deze mensen van orde en rust. Anderen houden van meer 'leven in de tent'. De toeschouwer zal het je met zijn reactie laten weten. Kunst bekijken is een interactief spel.

Ik kan me voorstellen dat je boven een dierbaar geërfd baroktafeltje voor een rustig schilderij kiest en dat een levendiger doek op een lege muur beter tot zijn recht komt. Als kunstenaar is het leuk om door middel van visuele beelden te communiceren. Op een relatief klein doek kun je een heel verhaal kwijt. Slaag je in die opzet, dan wacht je de erkenning. In dit boek heb ik de basis van de visuele taal proberen te verklaren. Ontwikkel deze verder en je zult je creativiteit ten volle kunnen benutten. Ik wens iedereen veel schilderplezier.

De bekende Nederlandse beeldend kunstenaar Bob Tomanovic beschrijft in deze uitgebreide editie van *Meester van de compositie* tot in detail hoe de compositorische taal werkt. Deze kennis is op alle niveaus, van de amateurkunstschilder tot de professionele beeldend kunstenaar, uitstekend toepasbaar. Door enkele toevoegingen en aanpassingen is dit een onmisbare uitgave voor kunstschilders die een stap verder in hun ontwikkeling willen maken.

De theorie in dit boek geeft u een goed inzicht in de compositie waardoor u een beter overzicht van de speelruimte ontwikkelt. Tevens worden de moderne en veelgebruikte kunstschildermaterialen onder de loep genomen. De theorie wordt rijkelijk ondersteund met voorbeelden. Naast de uitgebreide theorie heeft Tomanovic tien compositorische oefeningen toegevoegd waarmee u zich verder kunt ontplooien. De oefeningen zijn in de praktijk getoetst, waardoor het geheel nog toegankelijker wordt. In de galerie aan het eind van het boek geeft Tomanovic commentaar op zijn werk en licht hij zijn visie op de compositorische elementen toe.

Kijk voor meer informatie op www.tirion.nl

ISBN 978 90 4391 606 6

9 789043 916066

TIRION **ART**